

עין משפט
גרי מוצה

מה א מיי פ"ת מהל'
רואת הלכה ה סגן
עשין עו:
מה ב מיי פ"ה מהל'
תשונה הלי א ופ"ו כל
הפרק ע"ע:
ג ג מיי פ"ה מהל' רואת
הלכה ט:
גא ד מיי שס הלי ח:
גב הו מיי שס פ"ו הלכה
ו:

רבינו חננאל

עולות שעתיד שלמה בך
להקריב על גבי המזבח.
תניא רבי אלעזר בן
יעקב אומר מקלט מקלט
היה כתוב על פרשת
דרכים כדי שיכיר הרוצח
ויפנה לשם שנאמר תכין
לך הדרך. עשה הכנה
לדרך: מרשעים יצא
רשע. כגון אחד שהרג
בשונג ואחד שהרג במזיד
ואין בהן עדים זימנם
הקב"ה למקום אחד זה
שהרג במזיד ישב תחת
הסולם וזה שהרג שונג
היה יורד מן הסולם נפל
עליו והרג זה שהרג
במזיד נהרג זה שהרג
בשונג גולה: מן התורה
ומן הנביאים ומן
הכתובים בדרך שאדם
רוצה לילך שם מוליכין
אותו. מן התורה דכתיב
לא תלך עמהם כיון שרצה
נאמר לו קום לך אתם. מן
הנביאים אני ה' אלהיך
מלמדך להועיל מדריכך
בדרך תלך. מן הכתובים
אם ללצים הוא יליך
ולענוים יתן חן: ולו אין
משפט מות בגואל
[הדם] שמצא הרוצח
והרגו הכתוב מדבר.
[וידברו] [וידברו] אליו
דברים הראויין לו אומרין
לתן אל תנהגו בו מנהג
הרצחנים בשגגה בא לידו.
א"ר אלעזר עיר שרובה
רצחנין אינה קולטת
שנאמר ודבר באזני זקני
העיר והיא את דבריו ולא
שהשוו דבריהם לדבריה.
וכן עיר שאין בה זקנים
אינה קולטת ואין נעשה
בה בן סורר ומורה. וכן
אינה מביאה עגלה ערופה
דבעינא בה זקני העיר
היאא וליכא. מפני מה
נאמר פרשת רצחנים
בלשון

הנהגות וצינונים

א) נ"א רב הונא
[גליון]: [ב] ליתא
בראשונים וכת"י דפ"ו,
והוסיפוהו בד' אמ"ד מן
הצ"י (ד"ט): [ג] צ"ל כי
לא שונא הוא [ד] לון
[גליון]: כ"ה במראה כהן
(מובא בתורה אור השלם
אות ט): [ז] יש להוסיף
העיר ההיא, וכן בסמוך
(חשק שלמה, וכו"ה
בכת"י): [ח] בע"י נוסף
ש"ל: [ז] נדצ"ל בגואל
הדם הוא דכתיב
(כ"ש): [ז] "הרבה" צ"ל
בתחילת הדבור קודם
"דברים" (ערוך ג, לה,
וכ"מ בריטבי"א), או
צ"ל לפני תיבות "על
ידי" (רש"י): [ט] בכת"י
נוסף ונס א"ל אחת
וגו': [ט] רש"י דא"ב

י:

אלו הן הגולין

והא תניא רבי יוסי בר יהודה אומר וכו'. וא"ת ואמאי לא מיייתי ממלתיה דר' יוסי בר יהודה דמתני' (א) וי"ל דמתני' איכא למימר דלא חייבים קאמר אלף מאליהם היו גולין בשביל שהיו טועים כדקאמר רבי הכא בצרייתא אלף בצרייתא מוכח שפיר דחייצין קאמר מדמייתי פסוק גבי מויד אלף דמתני' לא מיייתי קרא גבי מויד כן נראה למשי"ת ועוד נראה דע"כ בצרייתא ליכא למימר דמאליהן קאמר דע"כ (ב) היינו רבי: **חד** אומר מביאין עגלה ערופה. תימה דהא תנן (סוטה 77 מ:): עגלה ערופה חין מודדין אלף מעיר שיש בה צ"ד וי"ל דהתם מיירי כגון דאיכא עירות טובא וצדקה מינייהו יש צ"ד כיון דמנאי לאוקומי קרא דמקיימי' ליה אלף הכא מיירי כגון שאין שם צ"ד בכל העירות הסמוכות הלכך אמרינן דמ"מ מודדין מינייהו: אפילו

פרק שני

מכות

מקלט היה כתוב על פרשת דרכים. בכל מקום שהיו שני דרכים מפולגים אחד פונה לעיר מקלט היה עץ תקוע צלותו דרך וכתוב בו מקלט: פתח ליה פיתחא. כשהיה רוצח לדרוש צפרשת רוצחים היה מתחיל כן: והא"הים אנה לידו. זהו שאמר הכתוב כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים ילא רשע משל הקדמוני היא התורה שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמונו של עולם והיא אמרה מרשעים ילא רשע והיכן אמרה והאלהים אנה לידו והיא הקצ"ה ממציא מכשול לאדם לחטוא אלף ע"י שהיו שניהם רשעים ההורג והנהרג ההורג היה חייב גלות ואין עד צדור והוא לא גלה והנהרג היה חייב מיתה ואין עד צדור ולא נהרג לפיכך הקצ"ה מומנן לפונדק אחד כו': במה הכתוב מדבר. והאלהים אנה לידו: נופל עליו והורגו. יש עדים ויגלה על כרחו: בדרך תלך. דרך אשר תצטרך לילך: אם ללצים. צא אדם להתמצר: הוא יליץ. אין מעכצין צדו: ומצאו גואל הדם. דרך (ג) צהליכמו: בגואל הדם הכתוב מדבר. וה"ק פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח והשיגו והכחו נפש ולא יתירא מצ"ד כי לו אין משפט מות וסוף המקרא האומר כי לא שונא הוא וגו' מוסב על ראשו פן ירדוף גואל הדם חיי אומר לך להכין לו הדרך כי לא שונא היה לו ולא הרגו מדעת: ברוצח הכתוב מדבר. וה"ק פן ירדוף והשיגו והכחו והוא לא היה ראוי למות כי לא שונא היה להרוג ולא הרגו מדעת: הרי רוצח אומר בו' שאין לו משפט מות ולא היה צריך לכחוש בשבילו ולו אין משפט מות: הרבה שליחות עושה. דברים שאין נעשים ע"י האדם נעשים ומתקבלים על ידי הרצה"ל שלושים: פשיטא. כיון דהוא גולה ודאי בשונג הרג דאי במזיד הרג וכי גולה היה: ה"ג דאי במזיד בר גלות הוא. צתמייהו: בתחלה. תחלת משפטן של רוצחים ועיקרו זהו אחד שונג ואחד מויד כו' ויליף טעמא (ג) מקרא וכו' יהיה איש שונא לרעהו וארצו לו וקם עליו וגו' (ד) משמע אם הורגו צוונה יעס וכתיב צתריה ושלחו זקני עירו וגו': רבי אומר. לא אמר הכתוב שיגלה אלף הוא טועה וגולה ולימדך הכתוב שיקטרוהו משם ויהרגוהו: ודבר באזני זקני העיר הדיוא. מקרא צספר יהושע: מצוה בעלמא. מלוה שיהו שם זקנים ומינהו כי אין זה זקנים נמי קלטה: בבן סורר ומורה. כתיב (דברים 21) והולילו אותו אל זקני עירו: בלשון

"מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם אמר רב כהנא (א) מאי קרא "תכין לך הדרך עשה [לך] (ב) הכנה לדרך רב חמא בר חנינא פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (ג) טוב וישר ה' על בן יורה הטאים בדרך אם לחטאים יורה ק"ו לצדיקים ר"ש בן לקיש פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (ד) ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו וגו' (ה) כ"כ כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וגו' במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שהרגו את הנפש אחד הרג בשונג ואחד הרג במזיד לזה אין עדים ולזה אין עדים הקב"ה מומינן לפונדק אחד זה שהרג במזיד וישב תחת הסולם וזה שהרג בשונג יורד בסולם ונפל עליו והרגו * זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשונג גולה אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב הונא א"ר אלעזר מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן התורה דכתיב (א) לא תלך עמהם וכתוב (ב) קום לך אתם מן הנביאים דכתיב (ג) אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך (ד) ואני ה' אלהיך הוא יליץ ולענוים יתן חן אמר רב הונא רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו פטור קסבר (ה) ולו אין משפט מות בגואל הדם הוא דכתיב מיתבי ולו אין משפט מות ברוצח אתה אומר ברוצח או אינו אלא בגואל הדם כשהוא אומר (ו) והוא לא שונא (ז) לו מתמול שלשום היו אומר ברוצח הכתוב מדבר הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולו אין משפט מות בגואל הדם הכתוב מדבר אתה אומר בגואל הדם הכתוב מדבר או אינו אלא ברוצח כשהוא אומר (ח) כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום הרי רוצח אומר הא מה אני מקיים ולו אין משפט מות בגואל הדם הכתוב מדבר תנן מוסרין לו שני ת"ח שמא יהרגו בדרך וידברו אליו (ט) מאי לאו דמתרו ביה דאי קטיל בר קטלא הוא לא כדתניא וידברו אליו דברים הראויים לו דאומרים לו אל תנהג בו מנהג שופכי דמים בשגגה בא מעשה לידו ר"מ אומר הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר (י) וזה דבר הרוצח אמרו לו הרבה שליחות עושה אמר מר בשגגה בא מעשה לידו פשיטא דאי במזיד בר גלות הוא אין והא תניא ר' יוסי בר יהודה אומר בתחלה אחד שונג ואחד מויד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותם משם מי שנתחייב מיתה הרגוהו שנאמר (יא) ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת מי שלא נתחייב פטרוהו שנאמר (יב) והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנה (יג) והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה רבי אומר מעצמן הן גולין כסבורין הן אחד שונג ואחד מויד קולטות והן אינן יודעין שבשונג קולטות במזיד אינן קולטות א"ר אלעזר י"עיר שרובה רוצחים אינה קולטת שנאמר (יד) ודבר באזני זקני העיר והיא את דבריו ולא שהשוו דבריהם לדבריה. וכן עיר שאין בה זקנים אינה קולטת ואין נעשה בה בן סורר ומורה. וכן אינה מביאה עגלה ערופה דבעינא בה זקני העיר היאא וליכא. מפני מה נאמר פרשת רצחנים בלשון

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) ע"י חוסי סוטה ז. ד"ה כ"ג. בספרי. מובא ברש"י על המשנה, (ג) לעיל ט ע"ב.

הנהגות הב"ה

(א) גמ' אנה לידו וגו' זהו שאמר הכתוב כאשר יאמר משל: (ב) רש"י ד"ה ומלאו גואל הדם דרך צהליכמו. י"ב כלומר דאלו כפר היה בעיר מקלט ואלו מן לחמוס ומלאו והרגו פלוגתא דתנאי היא לקמן במתני' דף יא ע"ב ובגמ' דף יב ע"א:

גליון הש"ס

גמ' זה שהרג במזיד נהרג. ע"ין סוטה דף ט ע"ב חוס' ד"ה מי:

ליקומי רש"י

[שייך לע"א].

וה"א הורה קא יבוא שליחא וכו' צמיקרב. שהתורה מגינה ממות כדלמרינן בסוטה דף כא. [שבת ל:]. פקע ארוא. נשבר העמוד שבת המדרש נשטן עליו (בי"מ כ:). אז יבדיר משה. נמן לצ להיות מרד לדבר שיבדילס ואף על פי שאין קולטות עד שיבדלו אותן של ארץ כנען. אמר משה מלוה שאפשר לקיימה אקיימנה דבריו ד מא. וה"א ע"ד א"א שמתפשין. אשר נואלנו מתרגס דלטפשא. שחופיין. דכתיב נואלו גבי מטלנו. ואיבטיית אימא מהכא נוא"ו שרי צויען. וגו' והתעו את מלכיה ומועה היינו מוטא [הענין ז:]. כי טוב יום בחצרותי. כלומר כבר אמרתי לפני טוב יום שאטה עומד במלכי ועוסק בתורה מאלף עולות שעמיד בך שלמה להעלות כדכתיב (מלכים א' ג) אלף עולות יעלה שלמה וגו' [שבת ל:].

[ע"כ שייך לע"א].

תכין לך הדרך. מקלט היה כתוב על פרשת דרכים [דברים יט ג]. אם ללצים הוא יליץ. אדם נמשך אחריהם לסוף אף הוא יהיה לץ עמהם. ולענוים יתן חן. אם לענוים יתמצר סוף שיטנו מעשיו תן צענייה של בריות [משלי ג לד]. בתחילה. כלומר תחילת משפט כל הרומנים ואפילו מוידין וכו' [לעיל ט:].

תורה אור השלם

א) תכין לך הדרך ושלשף את גבול ארצך אשר יתחילך ואלהיך והיה לנום שמה כל רצח: [דברים יט: ג]

ב) טוב וישר יי על (א) ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמיתי לך מקום אשר ינום שמה: (שמות כא, י) (ד) פאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה פה: (ש"א כה, י) (ו) ויבא אלהים אל בלקם לילה ויאמר לו אם לקרא לך פאו האנשים קום לך אתם ואף את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה: (י) וזה דבר הרצח אשר ינום שמה וחי אשר יבה את רעהו בכלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשם: [דברים יט: ד] (כ) ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ונתנו אותו ביד גואל הדם והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הבהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש: [במדבר לה, כה] (ט) נסם אל אחת מהערים האלה (עמד פתח שער העיר ודבר באזני זקני העיר והיא את דבריו ואספו אותו העיריה אליהם ונתנו לו מקום וישב עמם: [וישעב. ד] (ז) ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל זקני עירו ואף שער מקומו: [דברים כא, יט] (ח) והיה העיר הקרבה אל הקלל ולקחו זקני העיר והיא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל: [דברים כא, יז]

בלשון

פן יורה תפאים בדרך: [תהלים כה, ח] (ג) ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמיתי לך מקום אשר ינום שמה: [שמות כא, י] (ד) פאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה פה: [ש"א כה, י] (ו) ויבא אלהים אל בלקם לילה ויאמר לו אם לקרא לך פאו האנשים קום לך אתם ואף את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה: [במדבר כה, כ] (ז) ונתנו אותו ביד גואל הדם והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הבהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש: [במדבר לה, כה] (ט) נסם אל אחת מהערים האלה (עמד פתח שער העיר ודבר באזני זקני העיר והיא את דבריו ואספו אותו העיריה אליהם ונתנו לו מקום וישב עמם: [וישעב. ד] (ז) ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל זקני עירו ואף שער מקומו: [דברים כא, יט] (ח) והיה העיר הקרבה אל הקלל ולקחו זקני העיר והיא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל: [דברים כא, יז]

